

ledning for dem som er interessert i vår store folkesykdom tuberkulosen, men også for alle med generell interesse for det samfunn som gikk foran dagens overflodssamfunn. Dessuten for dem som ønsker nye forslag til god lesning.

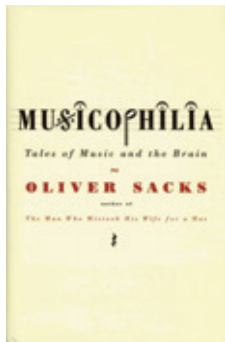
Per E. Børdahl
Kvinneklivnikken
Haukeland Universitetssykehus

Hjernen og musikken

Sacks O.

Musicophilia

Tales of music and the brain. 381 s. New York, NY: Knopf, 2007. Pris USD 26
ISBN 978-0-330-41837-9

Oliver Sacks (f. 1933) fikk sin medisinske grunnutdanning i Oxford. Tidlig i 1960-årene flyttet han til USA. Han gjennomførte spesialistutdanningen i neurologi i San Francisco og har siden praktisert som nevrolog i New York. Sacks

er mest kjent for sitt forfatterskap – han har skrevet om nevrologisk sykdom og skildret mennesker med nevrologiske lidelser (1). *Awakenings* (1973), som ble filmatisert i 1990, omhandler hans erfaringer med pasienter som led av alvorlige ettervirkninger av en hjernebetennelse kalt encephalitis lethargica. Enkelte av Sacks' bøker er oversatt til norsk, mest kjent er kanskje *Mannen som forvekslet kona med en hatt* (1985) og *En antropolog på Mars* (1995).

Sacks har besøkt Norge flere ganger, og i *A leg to stand on* (1984) kommer han med en selvbiografisk beretning om sine erfaringer etter at han under en tur ved Hardangerfjorden i august 1974 pådro seg en venstresidig quadricepseneruptur. *De fargeblindes øy og konglepalmeøya* (1996) er resultatet av et feltarbeid i Stillehavet, der han samarbeidet med den norske forskeren Knut Nordby (1942–2005), som selv var rammet av total fargeblindhet (akromatopsi).

Kliniske historier og beretninger står sentralt i Sacks' forfatterskap. Han har ønsket å videreutvikle en medisinsk fortellertradisjon som retter oppmerksomheten mot det syke mennesket så vel som de nevrologiske sykdommene (2). Tittelen på hans nyeste produkt er derfor ingen tilfeldighet. *Musicophilia: tales of music and the brain* (2007) belyser hvordan mennesker forstår og forholder seg til musikk og hvordan sykdom i nervesystemet kan påvirke

hvordan man opplever lyd og musikk. Det er fire seksjoner med i alt 29 kapitler. Emnet hjernen og musikken har gjerne vært inndelt i akustiske, kognitive og estetiske aspekter (3). Selv om tittelen *Musicophilia* bebuder et estetisk fokus, omhandles hovedsakelig de kognitive aspektene ved musikken. I den siste delen settes imidlertid søkelyset på musikk, emosjoner og identitet.

Sacks skriver godt om hvordan hjernen fungerer og om hvordan ulike sykdomstilstander kan påvirke hjernens bearbeiding av musikalske inntrykk. Temaer som er berørt er epileptisk betingede musikalske opplevelser, absolutt gehør og døvhets samt bruk av musikk innen behandling av ulike nevrologiske tilstander som demens, afasi og Parkinsons sykdom. Han trekker veksler på en rekke litterære beskrivelser av musikalske opplevelser, men han benytter seg også aktivt av innholdet i brevveksling med personer som har kontaktet ham for å dele sine erfaringer. Det er med overraskelse og en viss begeistring man kan konstatere at et av kapitlene i boken er basert på korrespondansen med en norsk kollega, Jørgen Jørgensen (f. 1936). Der blir en såkalt pseudostereoeffekt etter kirurgisk behandling av et akustikusnevrimom gjenstand for diskusjon.

Det finnes en del litteratur om musikkens virkninger på kroppen og om hjernen og musikk (4, 5). Sacks virker godt orientert i litteraturen, og teksten er solid forankret i relevante referanser. Doktoravhandlingen til den norske medisineren Hans Jacob Ustvedt (1903–82) er imidlertid ikke kommet med på litteraturlisten (6). Ustvedt, som selv spilte piano, disputerte i 1938 på et pionerarbeid hvor han kartla musikalitet og musikalske funksjonsutfall hos pasienter som var rammet av hjerneslag (7).

Musicophilia er leseverdig og underholdende, i tillegg til at den byr på innsikt i hvordan hjernen bearbeider musikalske inntrykk. Den omhandler musikalske fenomener som i liten grad er omtalt i tradisjonelle medisinske lærebøker, men som pasienter like fullt kan komme til å konsultere lege for. Sacks demonstrerer nok en gang at han er en enestående forteller og en populærvitenskapelig formidler av rang.

Jan C. Frich
Nevrologisk avdeling
Rikshospitalet

Litteratur

1. Frich JC. Oliver Sacks – verdenskjent forfatter og nevrolog. I: Dietrichs E, Stien R, red. *Hjernen og kulturen*. Oslo: Koloritt forlag, 2006: 168–75.
2. Sacks O. Clinical tales. *Lit Med* 1986; 5: 16–23.
3. Wieser HG. Music and the brain: lessons from brain diseases and some reflections on the «emotional» brain. *Ann N Y Acad Sci* 2003; 999: 74–94.
4. Brust JC. Music and the neurologist: a historical perspective. *Ann N Y Acad Sci* 2001; 930: 143–52.
5. Myskja A, Lindbæk M. Hvordan virker musikk på menneskekroppen? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2000; 120: 1182–5.

6. Ustvedt HJ. Ueber die Untersuchung der musikalischen Funktionen bei Patienten mit Gehirnleiden, besonders bei Patienten mit Aphasie. Doktoravhandling. Helsingfors: Mercators Trykkeri, 1937.
7. Larsen Ø. Hans Jacob Ustvedt og musikken. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2000; 120: 1251.

«Tolk – aat Kunsten var du for ditt Folk»

Lavik NJ.

En haugianer på teaterscenen

Dore Lavik – skuespiller og teaterregissør.
198 s, ill. Oslo: Unipub, 2008. Pris NOK 269
ISBN 978-82-7477-345-5

Professor emeritus Nils Johan Lavik (f. 1931) har skrevet en biografi om sin grandonkel – skuespilleren, regissøren og teaterdirektøren Dorotheus (Dore) Lavik (1863–1908). Forfatterens psykiatribakgrunn er lite

påtrengende, og bortsett fra hovedpersonens nære forhold til kollega Oscar Egede Nissen (1843–1911) og frue Fernanda (1863–1920) er det lite av innholdet som tilfredsstillende smale medisinske interesser. Dette er ren teaterhistorie, og som sådan antakelig av betydelig verdi. For denne anmelder var Dore Lavik tidligere bare kjent som den «tapende» part i kampen om samboeren Marie Andersen (1881–1969) med Knut Hamsun (1859–1952). Forfatteren fremstiller også sin slektning som mye av en «taper»: Som bondesønn fra Vestlandet hadde han store problemer med å bli anerkjent av hovedstadens kulturelite, hans språk fant ikke plass i «Salon og Portiere», han fikk ikke ansettelse ved Nationaltheatret og han måtte slåss med dårlig økonomi, slitsom reising og uerfarne skuespillere i sitt eget turnéensemble.

Sammen med sin første kone Ludovica Levy (1856–1922) grunnla Lavik i 1899 sitt eget teater i Kristiania, Sekondteateret. Dette prosjektet fikk kort levetid, til tross for et kunstnerisk høyt nivå på forestillingene og meget velvillige kritikker. Ekteparet hadde åpenbart ambisjoner, de startet også teaterskole. Påfallende mange senere storheter i norsk teater fikk sin første veiledning her: Hauk Aabel (1869–1961), Agnes Mowinckel (1875–1963), Harald Otto (1865–1928) og Ingolf Schanche (1877–1954). Anekdotiske opplysninger av denne typen er spennende også for en vanlig leser: Ingolf Schanches hjerteskjærende anmodninger til teaterdirektøren om en krone i forskudd på lønnen til mat, Vilhelm Krag (1871–1933) utilsloerte, nedset-

tende bemerkninger om fru Levy Laviks jødiske bakgrunn og Ibsens (nok en gang) dokumenterte økonomiske påholdenhet.

Den biografiske delen tynges av lange sitater fra teateranmeldelser i danske, norske og svenske aviser. I den kommenterende delen, den beste, gjentas de relevante sitater fra anmeldelsene. Forfatterens betraktninger over en skuespiller med «annerledes» bakgrunn – fra en haugianerfamilie, med hjerte for målsaken og bondeungdomsbevegelsen, med påfallende suksess i Danmark, men vansker i hjemlandet – er interessant lesning også for en ikke-teaterhistoriker. Overraskende er også de mange (og lange) hyllingsdikt som ble skuespilleren til del ved hans altfor tidlige bortgang. Denne anmeldelsens overskrift er hentet fra Anders Hovdens (1860–1943) begravningsdikt. At enkelte navn er feilstavet (Mowinckel) og at samme skuespillerinne bare er oppført én gang i stedet for to i et ellers brukbart register, får stå som forlagets ansvar. Historie- og teaterinteresserte vil ha glede av å lese om en ruvende, men lite kjent skikkelse i norsk kulturhistorie.

Ragnar Stien
Oslo

Se og Hør for møblerte hjem

Åmås KO, red.

Hvem er hvem?

665 s. Oslo: Aschehoug, 2008. Pris NOK 399
ISBN 978-82-03-23561-0

Knut Olav Åmås har gjort seg sterkt gjeldende som redaktør og skribent. Han har skrevet en rekke bøker og vitalisert Aftenpostens debattsider ved å slippe inn nye stemmer på bekostning av etablerte politikere. For det

er han belønnet med Den store journalistprisen og med stillingen som kultur- og debattredaktør i Aftenposten.

I *Hvem er hvem?* presenterer Åmås de 1 000 antatt viktigste menneskene i Norge. Her er mange leger og personer fra Helse-Norge, men også pressefolk. De fleste er leksikalsk omtalt i usignerte artikler som gir et greit innblikk i deres meritter. De viktigste maktmenneskene, for det er maktperspektivet som er den røde tråden, har fått større signerte omtaler. Det er egne «topp 10»-lister. På helselisten finner vi både Tidsskriftets redaktør og Legeforeningens

president og sentrale personer innen helseforetakene og helseforvaltningen.

Forfatter Vidar Kvalshaug treffer blinken godt hva angår portrettet av Charlotte Haug. Vi får et spennende innblikk i hennes profesjonelle liv, men også i de deler av privatlivet som er relevant for hennes samfunnsposisjon. Kvalshaug skriver godt, men dveler ved den kritikken Tidsskriftet fikk i Pressens faglige utvalg som følge av striden med forfatteren Jon Hustad.

Fullt så heldig er ikke Kvalshaug med Torunn Janbu, som også kåres til en av Norges ti viktigste kvinner. Enkelte passasjer kunne vært hentet fra en gammel kullbok – det er inngående beskrivelser av nærsynthet og innflytelse i vennindegjengen. Siden Åmås i forordet omtaler den typiske maktperson som en etnisk hvit mann mellom 45 og 55 år, bosatt i Oslo, lurert jeg på om en mannlig legepresident ville fått en like småpludrete omtale? Og hvorfor ikke benytte sjansen til å underkaste en påstått maktbastion som Legenes Hus en skarpere analyse? Legene får sitt pass påskrevet i Rolf Utgårds omtale av sykepleierens Aud Blankolm, men slipper ellers billig unna.

Åmås har utvilsomt satt sammen en spennende miks av maktpersoner, forfattere og redaksjonsmedlemmer. Men jeg savner hans varemerke, spissingen, og hans treffsikre redaktørhånd. Kan arbeidet med denne utgivelsen ha blitt for demokratisk? Og er skribentenes uavhengighet og avstand til de omtalte personer vektlagt for sterkt, på bekostning av innsikt og viten? Noen av dem som over tid må ha ervervet seg viktig bakgrunnskunnskap, som de garvede pressefolkene, skriver både modig og drivende godt. Andre synes å mangle innblikk i eller interesse for hvordan de portretterte utøver institusjonell makt. Flere omtaler er rikere på fakta enn på spenstige analyser.

Hvem er hvem? er blitt et Se og Hør i stive permer for møblerte hjem. Selv om tekstene er noe ujevne og makten som skjuler seg (for å sitere Åmås) kunne vært mer effektivt avdekket, byr den på mang en godbit, som Kvalshaugs novelleaktige portrett av krigshelten Gunnar «Kjakan» Sønsteby. Det er det en fryd å lese.

Per Helge Måseide

Barneklinikk
Ullevål universitetssykehus

Drømmen, en e-post fra det ubevisste

Brudal PJ, Brudal LF.

Drømmens psykologi

Ny forståelse og praktisk bruk av drøm. 192 s.
Bergen: Fagbokforlaget, 2008. Pris NOK 269
ISBN 978-82-450-0472-8

Forfatterne henvender seg til dem som ønsker å forstå mer av sine drømmer og, som de skriver, til «helsearbeidere» som leger, psykologer, helseøstre, jordmødre m.fl. Den skolerte psykoterapeut vil vel også benytte andre kilder. Ekte-

paret Brudal er erfarne psykologer med mange utgivelser bak seg. I 1996 kom *Drømmepsykologi* ut på Universitetsforlaget. Etter 12 år utgir Fagbokforlaget denne nye utgaven, *Drømmens psykologi*, en hendig, liten, innbundet bok uten tabeller eller illustrasjoner, men dessverre også uten stikkordregister.

Del I er skrevet av Paul Brudal og inneholder utdrag fra moderne hjerneforskning om søvn og drømmer, videre fra antropologiens verden om den særegne drømmebearbeidingen hos seniofolket i Malaysia. Så følger et kapittel kalt *Drømmens språk*, om symboler og kategorisering av ulike typer drømmer. Men forstår man drømmene bedre ved å klassifisere dem etter innhold som dyr, fisk, hus eller tenner? Min erfaring går mer i retning av å forholde seg til følelsene og assosiasjonene drømmene iverksetter, noe forfatterne også er inne på.

Lisbeth Brudal tar i Del II for seg hvordan drøm kan anvendes i behandling og i forebyggende arbeid. Paret mener selvfølgelig at drømmene betyr noe, har mening og kan brukes. De beste sidene er knyttet til forfatternes ståsted som psykoterapeuter. Metaforen om drømmen som e-post fra det ubevisste er tidsaktuell og har tilknytningspunkter til psykoanalysen. Freud la stor vekt på arbeidet med drømmer, slik det fortsatt gjøres i moderne psykodynamisk/psykoanalytisk terapi.

I sin forskning fra helsestasjonsarbeid viste Lisbeth Brudal at drømmearbeid i svangerskapet kan være helsefremmende. Ved å snakke om innholdet fikk de gravide kontakt med ubevisste negative følelser og ambivalens, slik at disse ble mer bevisste og tilgjengelig for bearbeiding. Dermed ble sykkeligheten, målt i sykmeldingsdager, redusert i forhold til sykkeligheten i en kontrollgruppe. Det skal også nevnes at i et senere kapittel berøres drøm brukt innen palliativ behandling.

Forfatterne fortjener ros for å skrive om